

Datum
2022-01-07

Diariernr
KST 2021/296

Ert datum
2021-09-29

Ert diariernr
S2019/04727

Socialdepartementet

Öppna insatser utan samtycke

Kammarrätten avstyrker förslagen om ändring i 3 kap. 6 a och 6 b §§ socialtjänstlagen (2001:453). Kammarrätten tillstyrker förslaget att inte utvidga tillämpningsområdet för 22 § lagen (1990:52) om vård av unga.

Kammarrätten har följande synpunkter.

Förslagen innebär bland annat att socialnämnden för barn som fyllt tolv år ska kunna besluta om öppna insatser även utan vårdnadshavarens samtycke om det är lämpligt och barnet samtycker till det. Socialnämnden ska under samma förutsättningar även kunna utse kontaktperson för barnet.

Begreppet öppna insatser definieras inte i lagtext och kan innebära olika stöd- och behandlingsinsatser samt förebyggande insatser. I förslaget finns ingen begränsning när det gäller vilka sorters insatser som kan användas och det ges inte heller några exempel på sådana insatser. I rapporten anges även att kunskapsläget om öppna insatserns effekter är svagt och att individuella faktorer har stor påverkan på utfallet.

Kammarrätten anser att beskrivningen av vilka öppna insatser som kan komma ifråga mot vårdnadshavarens samtycke och effekterna av dessa för närvarande framstår som så oklara och svaga att det inte går att bedöma om den föreslagna lagstiftningen är ändamålsenlig.

En sänkning av åldersgränsen i 3 kap. 6 a § socialtjänstlagen till 12 år som föreslås innebär en inskränkning i vårdnadshavarens bestämmanderätt samt den av Europakonventionen skyddade rätten för privat- och familjeliv. Införande av

ny lagstiftning särskilt om de innefattar inskränkningar av grundläggande rättigheter bör föregås av noggranna överväganden och dessutom vara proportionerlig.

I rapporten anges tämligen kortfattat att barnets rätt till stöd väger tyngre än vårdnadshavarens bestämmanderätt och rätten till skydd för privat- och familjeliv. Det framgår dock inte närmare hur denna proportionalitetsbedömning har gjorts och vilka skäl som vägts mot varandra, utöver att barnets intresse är av största vikt. En proportionalitetsbedömning hade vidare underlättats av en mer detaljerad beskrivning av vilka typer av insatser som kommer att aktualiseras samt en mer konkret analys av de positiva effekterna dessa förutses ha.

I rapporten anges dessutom ett flertal risker med förslaget, t.ex. i form av lojalitetskonflikter mellan barnet och vårdnadshavaren och att barnet ses som problembäraren. Av tillfrågade kommuner anser hela 72 procent att förslaget innebär risker för barnet. Kombinationen av att socialnämnden har möjlighet att använda ett stort antal olika insatser och att dessa kan innebära en risk för barnet ställer mycket stora krav på den lämplighetsbedömning som socialnämnden ska göra. I rapporten saknas ett djupare resonemang om hur denna lämplighetsbedömning ska göras. Det anges att socialtjänsten behöver vägledning i hur eventuella risker med anledning av insatsens genomförande kan förebyggas. Kammarrätten instämmer i detta men anser att en djupare analys av riskerna bör ingå redan i bedömningen av om lagförslaget är välgrundat och lämpligt.

Kammarrätten saknar ett resonemang om hur förslaget förhåller sig till rätten till en rättvis rättegång i 6 § Europakonventionen. Enligt rapporten kan förslagen innebära en inskränkning i vårdnadshavarens bestämmanderätt och rätt till privat- och familjeliv i enlighet med artikel 8 i Europakonventionen. Ett beslut att genomföra en öppen insats utan vårdnadshavarens samtycke är inte överklagbart enligt socialtjänstlagen. I rapporten nämns inte möjligheten att få en rättslig prövning av ett sådant beslut och det får antas att avsikten är att besluten inte ska gå att överklaga. Det är dock inte osannolikt att sådana beslut, som innebär en inskränkning av en konventionsrättighet, skulle gå att pröva rättsligt med hänvisning till Europakonventionens artikel 6 om rätten till en rättvis rättegång. Europakonventionen är svensk lag och direkt tillämplig i Sverige. I rapporten saknas det en analys av denna för rättssäkerheten centrala fråga.

När det gäller utvidgningen av tillämpningsområdet för 22 § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga instämmer kammarrätten i bedömningen att nackdelarna med förslaget överväger fördelarna.

Detta yttrande har beslutats av kammarrättspresidenten Stefan Holgersson med administrativa föredraganden Tomas Lif som föredragande.

Stefan Holgersson

Tomas Lif

Kopia till

Övriga kammarrätter

Hovrätterna

Förvaltningsrätterna under Kammarrätten i Stockholm

Justitiedepartementet, expeditionschefen och enheten DOM

Domstolsverket

Kammarrättens intranät

Tidningarnas telegrambyrå